

Özel Ad – Genel Ad Ayrımı Üzerine

On the Distinction Between Proper Noun – Common Noun

Soner Akşehirli

Doç.Dr., Ege Üniversitesi

Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İzmir / Türkiye

e-posta soner.aksehirli@gmail.com

orcid 0000-0002-9276-968X

doi 10.54316/dilarastirmalari.1449055

Atıf

Citation

Akşehirli, Soner (2024).
-Özel Ad- Genel Ad Ayrımı
Üzerine. *Dil Araştırmaları*,
35: 55-70.

Başvuru

Submitted

08.03.2024

Revizyon

Revised

24.04.2024

Kabul

Accepted

04.06.2024

Çevrimiçi Yayın

Published Online

10.11.2024

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve makalede intihal bulunmadığı teyit edilmiştir.

This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to be free of plagiarism.

ÖZ

Dilin temel işlevi dil dışı dünyayı anlatmaktır ve bu sürecin temel bileşeni adlandırmadır. Dil bilgisi sistemini oluşturan ve adlandırma sürecinin araçları olan adlar, çeşitli ölçütlerle sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamalardan biri olan özel ad – genel ad ayrımının, dilbilgisi kaynaklarında genellikle adların “varlıklara verilmişlerine göre” yapıldığı belirtilmektedir. Bu çalışmada özel ve genel ad ayrımının, adlandırılan varlıklardan kaynaklanmadığı, dil ve dil dışı dünya arasındaki ilişkiyi kuran gönderim sürecinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Buna göre adlar kullanılarak yapılan gönderimin iki türü bulunmaktadır: Eğer bir ad, ortak özellikleri nedeniyle zihinsel olarak bir araya gelmiş varlıkların olduğu bir kümeyi adlandırıyorsa genel ad, bu kümenin elemanlarından birini küme adının dışında bir adla adlandırıyorsa özel addır. Ad türü sözcüklerin tümü genel ve özel ad olarak kullanılabilir. Aradaki farkı belirleyen şey, adlarla yapılan gönderimin türüdür. Gerçek dünyadaki varlıklara gönderim yapmak, sadece özel adlarla ya da genel adlarla belirli dil bilgisel koşulları sağlamasıyla mümkündür. Genel adlar temelde bir tür soyutlama örneği olarak zihinsel birer varlık olan kümelerle gönderim ilişkisi içindedir. Yani, özel ve genel ad ayrımı, dil sisteminin doğasının bir örneği olarak matematiksel bir temele dayanmaktadır. Bu çalışmada, örnek tümcelerdeki dilbilgisellik ve anlambilimsel kabul edilebilirlik ölçütleriyle genel ve özel adlar arasındaki dilbilgisel ve formal farklılıklar gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adlar, Genel adlar, Özel adlar, Gönderim .

ABSTRACT

The basic function of language is to describe the non-linguistic world, and the basic component of this process is naming. Nouns, which constitute the grammatical system and are tools of the

naming process, are classified according to various criteria. It is stated in grammar sources that the distinction between proper noun and common noun, which is one of these classification, is generally made "according to the way in which names are given to entities". In this study, it is stated that the distinction between proper and common nouns does not arise from the named entities, but from the reference process that establishes the relationship between language and the non-linguistic world. Accordingly, there are two types of reference made using nouns: If a noun names a set of entities mentally gathered together due to their common features, it is a common noun, and if it names one of the elements of this set with a name other than the name of the set, it is a proper noun. All noun type words can be used as common and proper nouns. What determines the difference is the type of reference made with the nouns. Referring to entities in the real world is only possible with proper names or if common nouns meet certain grammatical conditions. General nouns are basically in a reference relationship with sets, which are mental entities as a kind of abstraction. That is, the distinction between proper and common nouns has a mathematical basis as an example of the nature of the language system. In this study, grammatical and formal differences between common and proper nouns are shown with grammatical and semantic acceptability criteria in sample sentences.

Keywords: Nouns, Common nouns, Proper nouns, Reference.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

The most obvious functional feature of language available to users is reference to the world. The relationship between language and the non-linguistic world is to refer to entities in the world that are categorized through language with linguistic units. However, the direction of this relationship is extremely important in understanding the language system and grammatical structures. The reference relationship between language and the world is not a relationship governed by non-linguistic entities, events or situations. The mental laws that constitute a kind of formal language, which are the basic design features of all languages in the world, also determine the limitations of linguistic reference. In order to refer to non-linguistic entities, these entities must either be named by lexical units or conflicting grammatical tools must be used for this purpose. Forming a largely universal category, nouns are the primary lexical means of reference. Grammatically determined subtypes of nouns differ depending on the way these nouns refer. The distinction between common and proper names is one of them. In this study, it is shown that the distinction in question does not arise from the ontological status of the named entities, but depends on the form of reference made by the nouns.

2. Research Problem

The main problem addressed in this study is that the criteria regarding the common noun - proper noun distinction in grammar sources cannot adequately explain the nature of the phenomenon. In many grammar sources, this distinction is made depending on whether the generally named entity is single or unique. (e.g. Korkmaz 2009, Karataş 2019). However, in the non-linguistic world, the entities named by proper nouns names are not completely unique, and there are more or less differences between the entities named by common nouns. The main problem here is the definition and classification of a grammatical category by non-grammatical criteria. Naming in particular and reference in general arise from set relations, which are one of the components of the common systematic structure of all languages. All

sentences in natural languages express some kind of set relation. Names in natural languages can refer to two types within the framework of set theory. Some nouns are the name of a set and some nouns are the name of an element of a set. The meaning of the nouns that name the sets also consists of intentional information showing the conditions for being a member of this set. These are common nouns. Common nouns can also refer to any of the elements of sets within certain grammatical conditions. Proper nouns are words used to directly refer to set elements. The distinction between common and proper nouns is made not by the grammatical/semantic properties of the nouns, but by the referential naming properties of the words. Although common nouns must be accompanied by a determiner category in order to refer to a singular entity, proper nouns can refer to singular entities, that is, elements of sets, without requiring a determiner.

3. Methodology

In the study, the referential properties of nouns are demonstrated by testing their grammatical and semantic behaviors through sample sentences. The use of such a method is necessary due to the lack of lexical and reference-abstracted criteria that motivate the distinction between common and proper nouns in languages.

4. Results

In this study, it is basically emphasized that grammatical categories or units and their differential criteria should be determined within the framework of the formal tools that make up the language system and the conditions related to the grammatical mechanism. The distinction between proper and common nouns is also a clear example of the validity of this principle. According to the determiner hypothesis, noun phrases in natural languages do not have independent reference properties. Noun phrases, of which nouns are constituents, rise to the surface structure in the syntax through the units of the determiner category and can only make reference in this way. Accordingly, a common noun only refers to an abstract or mental set of entities. However, in order for it to be the subject of the predicate in the sentence, its reference must be limited by explicit or implicit determiners, or rather, it must be able to refer to a real entity in the extra-linguistic world. However, proper nouns are words used to directly refer to any entity in the world. The difference between common and proper nouns does not arise from whether the entities named by these nouns are unique or not.

0. Giriş

Dillerin yapısal işleyiş yasalarının bütünü olarak görülebilecek dil bilgisi sistemi, temelde, birimler ve bu birimler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallardan oluşmaktadır. Söz konusu birim ve kuralların bir bölümü dillere özgü değişkenler, bir bölümü ise tüm dillerin ortak ve evrensel dilbilgisel özellikleridir. Özel ad (özel isim) - genel ad (cins isim) ayrımı, dil ve dil dışı dünya bağıntısının temel süreçlerinin başında gelen *adlandırma* olgusu ile ilişkili olduğundan evrensel nitelikli bir birim sınıflaması olarak görülebilir. Dillerdeki evrensel nitelikli kural, yapı ya da birimlerin bu özellikleri, tekil olarak dillerden bağımsız ve bir bakıma doğal dillerin tasarımını oluşturan formal dillerin, yani mantık ve matematiğin yasalarının bir sonucudur. Örneğin, bir cümlenin özne ve yüklem olmak üzere iki zorunlu birimden oluşması, klasik ve modern sistemlerin tümünde var olan önerme kuruluş ilkelerinden kaynaklanmaktadır (Hanks 2009). Tüm dillerde sınırlı kuralla sınırsız üretim yapılabilmesi ise dil sisteminin en belirgin matematiksel özelliğidir.

Genel ve özel ad ayrımı, felsefede uzun bir geçmişi bulunan *gönderim* (İng.reference) kavramına dayanmaktadır. Gönderim, bir dilsel birimin dil dışı

dünyada bir varlığa işaret etmek için kullanılmasıdır (Dekker ve Zimmermann 2016: 176). Adların “genel” ve “özel” olarak sınıflanması, adların kendisinin değil, bu adlarla yapılan gönderimlerin anlambilimsel doğalarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Türkçe dilbilgisi kaynaklarında, özel ve genel ad sınıflaması için “varlıklara verilişlerine göre” ölçütünün kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Korkmaz (2009: 199) adların varlıklarına verilişlerine göre, yani dilde yüklendikleri işleve göre özel ve cins adlar olarak ikiye ayrıldığını söyler. Karataş’ın (2019: 378) da yer verdiği bu ölçütün dilbilgisi kaynaklarında yaygın olarak yer aldığı söylenebilir. Ancak, bu ölçüte bağlı olarak ayrıştırılan ve tanımlanan özel ve genel adlara ilişkin örnekler ve bu örnekler için yapılan alt sınıflamalara bakıldığında, aslında adların varlıklara verilişlerine göre değil de adlandırdıkları varlıklara göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Korkmaz’ın (2009: 199) özel adları “benzerleri bulunmayan, yaratılıştaki tek olan varlıklara verilen adlar” biçiminde, Karataş’ın (2019: 379) ise “Tam bir benzeri olmayan ve tek varlıkları karşılayan isimlerdir” biçiminde tanımlaması buna örnektir. Türk Dil Kurumu’nun Büyük Türkçe Sözlük’ünde ise özel adlar “Belirli bir kişiyi, benzerlerinden farklı özellik taşıyan bir varlığı veya topluluğu gösteren kelime” olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın genel (cins) adların tanımında daha farklı tanım ölçütlerinin de kullanılabildiği görülmektedir. Sözelimi Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük genel adları “Adların bir varlığı, duyguyu, düşüncüyü veya durumu genel anlamda gösteren alt sınıfı” olarak tanımlarken Korkmaz (2009: 213) “aynı türden olan canlı cansız bütün varlık ve kavramlara verilen ortak adlar” biçiminde bir tanım sunmaktadır. Aynı zamanda Korkmaz (2009) genel adların özel adlarda olduğu gibi belirli tek bir varlık ya da nesneyi göstermediğini, aynı türden olan varlık ve kavramlardan birine, bir bölümüne veya hepsine ad olan sözler olduğunu belirtmektedir.

Burada sadece örnekleri verilen, ancak dilbilgisi kaynaklarının pek çoğunda ortak olan bu tanımlarda, yukarıda da belirtildiği gibi adlandırma süreci yerine adlandırılan varlığa ilişkin özelliklere vurgu yapılmaktadır. Burada merkeze alınan özellik ise adlandırılan varlığın sayısıdır (Kurgun 2010). Buna göre eğer bir varlıktan sadece bir tane varsa onun adı özel, birden fazla varsa onun adı genel ad olarak görülmektedir. Kimi tanımlarda böyle bir ölçütün kullanıldığı çok daha belirgin bir biçimde görülmektedir. Örneğin özel adlar için Gencan’ın (1974, Kurgun 2010’dan) verdiği “bir tek varlığa verilmiş tanıtıcı sözcük” ve Hengirmen’in (2006, Kurgun 2010’dan) “dünyada tek olan, eşi ve benzeri bulunmayan varlıkları bildiren sözcükler” tanımı, ayırım ölçütü olarak adlandırılan varlığın dünyadaki sayısının dikkate alındığını göstermektedir. Kurgun (2010) özel ad – genel ad ayırımında varlık sayısının bir ölçüt olarak kullanılmasını, dünyada var olmayan, dolayısıyla herhangi bir sayısı da bulunmayan varlıklara verilen adların özel ya da genel olarak ayırt edilemeyeceği gerekçesiyle eleştirse de bu ölçüte ilişkin başka sorunlar da bulunmaktadır.

Öncelikle özel adları tek, eşsiz, benzersiz varlıklara verilen adlar olarak kabul etmek ontolojik açıdan sorunludur. Dünyada adı *İstanbul* olan tek bir şehir olsa da adı *Ayşe* olan pek çok kadın ya da adı *Mehmet* olan pek çok erkek bulunmaktadır. Dünyadaki tüm Ayşe ve tüm Mehmet’ler birbirlerinden elbette az

çok farklıdır ama bu farklılık, *kedi* gibi bir genel adın kullanıldığı tüm varlıklar için de geçerlidir. Öte yandan genel ad, çoğu kez tek bir varlığa işaret edecek şekilde de kullanılabilir. Sözgelimi (1)'deki *çocuk* sözcüğü sadece tek bir çocuktan söz etmektedir:

(1) Çocuk okula gitti.

Dilde “tek” bir varlıktan söz etmek için özel adların kullanılmak zorunda olmadığı, başka bir deyişle özel adla genel adı ayıran şeyin bu olmadığını gösteren başka bir örnek de şudur:

(2) Şirket Fransızca bilen bir sekreter arıyor.

Bu cümledeki “Fransızca bilen bir sekreter” bir özel ad olmamasına karşın, tek bir kişiye gönderim yapmaktadır (Frawley 1992: 69) Benzer şekilde, kimi zaman özel adların da bir topluluktan söz etmek için kullanılabildiği görülmektedir:

(3) Yarın akşam Ayşe'lere gideceğiz.

Bu noktada söz edilmesi gereken bir başka sorun da pek çok özel adın aynı zamanda bir genel ad olmasıdır. Örneğin *fidan* sözcüğü bir genel ad olmakla birlikte bir kadın adı olarak da kullanılmaktadır. Karaağaç'ın (2013: 628) *anlam boşalması* (asemanticalization) olarak açıkladığı bu olgu, dildeki adların doğaları gereği özel ya da genel olmadığını ya da özel ve genel ad ayrımının dilsel birimlerin içkin bir özelliği olmadığını, dilsel birimlerle dil dışı dünya arasında kurulan gönderim ilişkisinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada özel ve genel adların dilbilim ve biçimsel anlambilim ölçütleriyle nasıl sınıflandırıldığı gösterilmekte ve böylelikle temel dilbilgisi kaynakları ve dilbilgisi öğretimine bir katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bunun için öncelikle dilde gönderim olgusuna kısaca değinilmiş ve özel ad – genel ad ayrımının gönderimsel bir özellik olduğu biçimsel anlambilim ölçütleriyle gösterilmiştir. Ardından genel ve özel adların dilbilgisel /anlambilimsel davranışları arasında farklar ele alınmıştır.

1. Dilde Anlam, Gönderim ve Adlar

Özel ad /genel ad ayrımı, adların içkin ya da içsel anlambilimsel özellikleri arasındaki farklardan kaynaklanmaz. Özel ve genel adlar, yaptıkları gönderimler ve gönderim yapma biçimleri arasındaki farka bağlı olarak ayrışır. Bu çerçevede öncelikle dilde gönderim olgusuna kısaca değinmek gerekmektedir.

Dilin işlevsel düzlemdeki varlık nedeni, dil dışı dünyayla ilişki kurmak, bir diğer deyişle -ve en genel anlamıyla- dünyayı anlatmaktır. Bu çerçevede, işlemsel düzlemde yer alan dil bilgisel kural ve birimlerden farklı olarak, dilin depolanmış birimleri olan sözlük birimlerin ya da söz dizimi düzlemindeki anlatımların dünyayla kurdukları bağa *gönderim* (İng.reference) adı verilmektedir. Dillerdeki sözlük birimleri içinde özel adlar, dünyadaki varlıklarla doğrudan bir *işaretleme* (İng. denotation) ilişkisi kurarlar. Gönderim, bir dil ifadesinin, dil dışı dünyadaki

bir göndergeye, yani herhangi bir varlığa işaret etmek için kullanılmasıdır (Riemer 2010: 18). Örneğin,

(4) Mustafa Kemal Atatürk, 1881 yılında Selanik’te doğdu.

cümlesinde, özel ad olan “Mustafa Kemal Atatürk” dil dışı dünyada yaşamış bir kişiye doğrudan gönderim yapmaktadır. Ancak aynı gönderim, özel ad niteliği taşımayan bir ifade ile, örneğin *Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu* ifadesiyle de yapılabilir. Bu örnekte *Mustafa Kemal Atatürk* ve *Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu* ifadeleri eş-gönderimlidir; yani her iki ifadenin de dil dışı dünyada işaretlediği varlık aynıdır. Bir özel adla aynı gönderime sahip olan ifadelere ise *belirli betimleme* (İng. definite description) adı verilir (Frawley 1992: 71). Bu tür ifadelere “belirli” denmesinin nedeni, dilbilgisel bir belirleyiciye (İng. determiner) gereksinim olmaksızın, ifadenin gönderiminin içsel olarak belirli olmasıdır. Ancak özel adlarla eş-gönderimlilik özelliği sergileyen her ifade bir belirli betimleme değildir. Söz gelimi, bir konuşucu, adı *Ayşe* olan kardeşinden söz ederken, *Ayşe* yerine *kardeşim* dediğinde burada bağlamla sınırlı bir eş-gönderimlilik vardır; ancak *kardeşim* ifadesi bir belirli betimleme değildir. Bu örnekte de bir belirlilik söz konusudur ama bu, ifadenin içinde yer aldığı iyelik yapısından kaynaklanmaktadır. *Kardeş* sözcüğü tek başına belirsizdir; buna karşın *kardeşim* belirlidir. Ama burada belirli olan şey gönderge değil, gönderimdir. Oysa *Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu* ifadesi, kim tarafından kullanılırsa kullanılsın hep aynı kişiye, yani aynı göndergeye gönderim yapar. Bir belirli betimlemeden söz edebilmek için biri özel ad olan iki ifadenin göndergelerinin – en azından aynı dilsel topluluk içinde – sabit olması gerekir.

Anlambilimde gönderim kavramı *anlam* (sense) ile bir karşıtlık bağıntısı içinde yer almaktadır. Gönderim ve anlam karşıtlığının temelinde ise mantıktaki işlem ve kaplam ayrımı bulunmaktadır. İşlem, dil-içi ilişkiler bağlamında bir dil ifadesinin ya da bir sözcüğün tanımlayıcı özelliklerinin bütünüdür. Dil ve dünya ilişkisi bağlamında ise, bir varlığın tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin tümü, o varlığın işlemi oluşturur (Murphy 2010: 35). Örneğin *kuş* sözcüğü Güncel Türkçe Sözlük’te “Kedigillerden, memeli, köpek dişleri iyi gelişmiş, çevik ve kuvvetli, evcil, küçük hayvan” biçiminde tanımlanmaktadır. Bu tanımda geçen *kedigillerden, memeli, köpek dişleri iyi gelişmiş, çevik ve kuvvetli, evcil, küçük hayvan* ifadelerinin tümü *kedinin* işlemi oluşturmaktadır. Kaplam ise, bu tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerin tümünü sağlamış olan varlıkların oluşturduğu kümedir. Örneğin sokaktaki bir kedi, evde beslenen bir kedi vb. gibi tüm *gerçek* varlıklar *kedinin* kaplamını oluşturmaktadır. Bir dil ifadesinin kaplamında yer alan bireylerin sayısı sürekli değişiklik gösterebilir; ancak ifadelerin işlemlerinin kolay kolay değişmesi beklenmez.

İşlem ve kaplam ayrımını (5)’teki cümlelerle örneklemek mümkündür:

- (5) a. Kedi sevimli bir hayvandır.
b. Kedi masanın altına girdi.

(5a)’daki *kedi* sözcüğü, dil dışı dünyada, gerçek ve hâlihazırda var olan bir ya da birden fazla kediden söz etmek için kullanılmamaktadır; tam tersine buradaki

kedi, bugüne kadar yaşamış, yaşamakta ve yaşayacak olan tüm kediler için geçerli, onların tümünün ortak özelliklerinden oluşan bir “küme”nin adı olarak kullanılmaktadır. Bir başka deyişle (5a)’daki kedi, bir varlığın değil, belirli içlemsel koşulları sağlayan varlıkların tümünün oluşturduğu kümenin adıdır; yani (5a)’da *kedinin* içlemsel kullanımı görülmektedir. (5b)’de ise *kedi* sözcüğü kullanılarak, KEDİ kümesinin elemanlarından birine gönderim yapılmaktadır. Kendisine gönderim yapılan kedi, KEDİ kümesinin elemanı olma koşullarını sağladığı için bu kümenin kaplamında yer alan bireylerden biridir. Başka bir anlatımla (5a)’daki *kedi* sözcüğünün kullanımı anlamsal, (5b)’deki *kedi* sözcüğünün kullanımı ise gönderimsel özelliktedir.

Dilde bu işlem /kaplam ya da anlam /gönderim ayrımına dayanan ya da bu ayrımı yansıtan çeşitli dilbilgisel araçlar bulunmaktadır. Örneğin (6)’da, öznenin önünde bir belirleyicinin yer alıp yer almamasının içlemsel ve kaplamsal okuma farkı yaratabileceği görülmektedir:

- (6) a. Araba çok pahalı.
b. Bu araba çok pahalı.

(6a), bağlamsal koşullar çerçevesinde içlemsel ve kaplamsal okuma üretebilir. Konuşucu, bu cümle ile belirli bir arabadan değil, ticari değeri olan bir türden söz ediyor olabileceği gibi, bir tür dil ekonomisinin sonucu olarak belirleyici kullanmaksızın, satın almak istediği belirli bir arabadan da söz ediyor olabilir. Ne var ki (6b) zorunlu olarak kaplamsal okuma üretmektedir. *Bu* belirleyicisi, ARABA kümesinin elemanlarından birine doğrudan gönderim yapmaktadır. İşlem ve kaplam ayrımını gösteren bir başka belirleyici de iyelik yapılarıdır.

- (7) a. Kediyi çok seviyorum.
b. Kedimi çok seviyorum.

Tıpkı (6a)’da olduğu gibi (7a)’da da belirli bir kediden söz ediyor olmak mümkün olsa da bu cümle KEDİ kümesinden, yani içlemsel olarak kediden söz etmek için kullanılabilir. Oysa (7b)’deki *kedimi* sözcüğü, sadece konuşucunun sahip olduğu gerçek bir kediyi gönderim yapmaktadır.

Buraya kadar söylenenlerden hareketle şu çıkarımı yapmak mümkündür: Genel adlar dilbilgisel ve bağlamsal koşullara bağlı olarak içlemsel ya da kaplamsal olarak kullanılabilir. Ancak genel adların karakteristik anlambilimsel özelliği, bireylere gönderim yapmak yerine bireylerin birer eleman olduğu kümelere gönderim yapmaktır. (5b) gibi örneklerde görülen ve genel adların küme elemanlarından birine gönderim yapacak şekilde kullanılması ise başka bir sınırlılık çerçevesinde gerçekleşmektedir. Söz konusu sınırlılık bir yüklem tipolojisi olan *birey düzlemli* (İng. individual level) ve *aşama düzlemli* (İng. stage level) yüklem ayrımına bağlı olarak oluşmaktadır (Kratzer 1986). Birey düzlemli yüklem türleri öznenin kalıcı, türe özgü ya da çok uzun sürede değişebilecek tanımlayıcı / ayırt edici bir özelliğini dile getirirken aşama düzlemli yüklem türleri, özneyi geçici ve belirli bir durum içine yerleştirir. Buna bağlı olarak birey düzlemli yüklem türleri kimi zaman özneyi bir tür olarak, aşama düzlemli türler ise türün bir bireyi olarak konumlandırır. Bunu, (8)’deki örneklerle görmek mümkündür:

- (8) a. Köpek kediye kovaladı.
b. Köpek binlerce yıl önce evrimleşti.

Bu cümlelerin her ikisinde de *köpek* sözcüğü tekil birer ad olarak kullanılmıştır. (8a)'daki köpek, belirli bir bağlamdaki belirli *bir* köpektir; oysa (8b)'de belirli bir köpeğe değil, tüm köpeklere, kaplamını hâlihazırda mevcut olan ve olmayan tüm köpeklerin oluşturduğu bir kümeye gönderim yapılmaktadır. Bu ikisi arasındaki farkı başka bir dilbilgisel testle de göstermek mümkündür. Örneğin, (8a)'da kendisine gönderim yapılan köpeğin siyah renkli bir köpek olduğunu ve bu köpeğe sahipleri tarafından *Zeytin* adının, yani bir özel adın verilmiş olduğunu düşünelim. Bu durumda (8a)'daki *köpek* yerine *Zeytin* adını kullanmak mümkündür:

- (9) *Zeytin* masanın altına girdi.

İlgili bağlamda kendisine *Zeytin* adı ile gönderimde bulunulan şeyin ne olduğunun bilinmesi koşuluyla böyle bir cümle anlambilimsel olarak son derece kabul edilebilirdir. Ne var ki aynı şey (8b) için geçerli değildir. Bu cümlede *köpek* yerine *Zeytin* özel adının getirilmesi tuhaf görünmektedir:

- (10) #*Zeytin* binlerce yıl önce evrimleşti.

Binlerce yıl önce evrimleşmiş olmak, KÖPEK kümesinin içlemsel bir özelliğidir ve bu özellikten söz etmek, birey düzlemleri bir yüklemle mümkündür. Burada bir bireyin kendisinden değil, o bireyin de dahil olduğu bir kümenin tanımlayıcı bir özelliğinden söz edilmektedir ve bunun için de herhangi bir bireyin özel adı kullanılamaz. Ancak dilde küme adı kullanmaksızın birey düzlemleri bir yüklemleme yapmanın mümkün olduğu bazı durumlardan söz edilebilir. Örneğin (11)'deki *sen* adının kullanımı bazı bağlamsal koşullarda kabul edilebilir görünmektedir:

- (11) *Sen* ölümlü varlıksın.

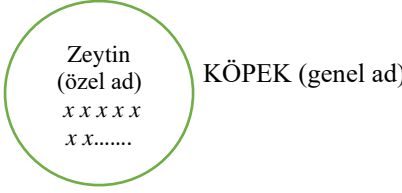
Böyle bir kullanımı mümkün kılan şey, adların anlambilimsel özelliklerinin genel adlarla özdeş olmasıdır (Goddard 1995). Kişi adları bir iletişim bağlamında konuşan, dinleyen ve konuşma etkinliğinin katılımcısı olmayan bireylere gönderim yapar. Bu gönderimin tekil ya da tikel olarak bireylere ya da tümel olarak bireyler kümesine yapılması mümkündür ve bunu belirleyen şey yine yüklem anlam bilimsel tipolojisidir. (11)'de birey düzlemleri bir yüklem kullanıldığı için adın gönderimi, içinde *sen* adıyla gönderim yapılan birey de olmak üzere tüm canlılar kümesidir. Oysa özel adlar kullanılarak bir kümeden söz edilemez.

Bu noktada genel ve özel ad ayrımı matematiksel bir temele bağlı olarak belirgin hâle gelmiş olmaktadır ve bu ayrım şu şekilde genellenebilir:

- (I) Özel ve Genel Ad Ayrımı: Özel adlar kümelerin elemanlarının adı, genel adlar ise kümelerin adlarıdır.

Bunu, aşağıdaki gibi bir çizimle de göstermek mümkündür:

Çizim 1: Küme(genel adlar) ve elemanlar (özel adlar)

Bu çizimde küme içinde görülen ve sayısal bir sınırı bulunmayan x'lerin her biri, KÖPEK kümesinin elemanı, yani birer köpektir. *Zeytin* de bu x'lerden biridir ama kendisine, dil kullanıcılarının tercihleri, istekleri doğrultusunda kümenin genel adı dışında bir ad verilmiştir. Yani, görüldüğü gibi özel adlar dünyada sadece bir tane, tek, eşsiz ve benzersiz olan varlıkların adı değildir; tam tersine, kendisinden veya benzerinden pek çok olan bir varlığa gereksinimler doğrultusunda atanmış bir addir. Ayrıca “zeytin”in de aynı zamanda genel ad olduğunu yeniden vurgulamak gerekir.

2. Özel ve Genel Adların Dilbilgisel /Anlambilimsel Davranışları

Doğal dillerdeki özel ve genel ad ayrımı böylesi bir matematiksel arka plana dayanmaktadır. İnsanın bilişsel tasarımının en temel özelliklerinin başında, evrendeki varlıkları ortak tanımlayıcı (içlemsel) özelliklerine bağlı olarak belirli kümeler altında kategorileştirme eğilimi gelmektedir. Aslında dillerdeki tüm adlar bu kategorileştirme işleminin sonucunda zihinde oluşturulmuş kümelerin adlarıdır. Ancak tarihsel, kültürel, psikolojik vb. gibi dil dışı bir takım etkenlerle bu adların bazıları (hatta teorik olarak herhangi biri), küme /kategori içinde yer alan elemanların tekil adları olarak, yani özel ad olarak kullanılabilir. Sözelimi (9)'daki *zeytin*, aslında meyveler kümesinin bir alt kümesinin genel adı olmasına karşın, sadece renk benzerliğinden ötürü KÖPEK kümesinin bir elemanını adlandırmak için kullanılmıştır. O halde ikinci bir genelleme yapmak mümkündür:

(II) Özel ve genel ad ayrımı, adların değil, adlandırmanın özelliklerine bağlı olarak yapılmaktadır. Yani dilde özel ad/genel ad ayrımına izin veren dil bilgisel ve anlambilimsel bir koşullama bulunmamaktadır.

Bu çıkarım, özel ad- genel ad yerine özel adlandırma – genel adlandırma terimlerinin, olgunun doğasına daha uygun olabileceğini de göstermektedir. Bir süreç olan adlandırma sonucunda dil dışı varlıkların adları arasında özel ve genel ayrımının yapılması, adlandırılan varlıkların bir özelliği değildir. Aradaki fark, adlandırma sürecinde kendisine gönderimde bulunulan varlığın gerçek ya da zihinsel olmasına dayanır. Adları genel olarak sınıflanan birey (eleman) kümeleri, gerçek dünyada var olan şeyler değildir. Bunlar, insan zihninde kategorileştirme işlemi sonucunda oluşmuş birer soyut varlıktır. Bu nedenle sadece özel adlar gerçek dünyadaki varlıklara gönderim yapar (Lee 2023:127). Yukarıda da belirtildiği gibi genel adların gerçek dünyadaki bir varlığa ya da varlıklara gönderim yapabilmesi belirli dilbilgisel / anlambilimsel sınırlılıklar çerçevesinde

mümkündür. Yüklemin birey ya da aşama düzlemliliğinin yanı sıra (5b) türünden ve burada yeniden kullanılan tümcelerde görülen genel adlar için başka bir sınırlılık da söz konusudur.

(12) Kedi masanın altına girdi.

Bu tümcede özne konumunda yer alan “kedi” sözcüğü, sözlükteki *kedi*’den dilbilgisel olarak farklıdır. Belirleyici öbeği varsayımına göre (Abney 1987) bir genel adın bir öbeğin kurucusu olabilmesi için, belirleyici (*İng.determiner*) adı verilen birimlerden biri ile birlikte bulunması gerekir.¹ (13)’teki tümcelerde belirleyicilerin farklı türleri örneklenmektedir:

- (13) a. Şu kedi masanın altına girdi.
 b. Birkaç kedi masanın altına girdi.
 c. Kedim masanın altına girdi.
 d. Komşunun kedisi masanın altına girdi.
 e. Bir kedi masanın altına girdi.

Bu örneklerin tümünde, bir genel ad olan *kedinin* gönderimi, zihinsel bir varlık olan kümelerden gerçek varlıklara indirgenmiştir. Bir başka deyişle belirleyiciler aracılığıyla genel adın dünyadaki varlıkların bir ya da birden fazlasına gönderim yapması mümkün hale gelmiştir. (13a)’da bir gösterme adlı, (13b)’de bir niceleyici, (13c) ve (13d)’de bir iyelik yapısı, (13e)’de ise her ne kadar belirsiz tanımlık (*İng.indefinite article*) olarak adlandırılrsa da “bir” tane olma özelliği ile sayısal bir gönderimi de olan *bir* sözcüğü aracılığıyla gerçek kedilerden söz edilmektedir. Tam da bu noktada (12)’deki “kedi masanın altına girdi” tümcesinde öznenin belirleyici olmadan kullanılması akla gelmektedir. Bilindiği gibi bu durum, Türkçede belirli tanımlığın (*İng. definite article*) bir tür sıfır biçimcik (*zero morph*) ile gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. İngilizce gibi pek çok dilde belirli ve belirsiz tanımlıklar için farklı biçimler kullanılmaktadır. (12)’deki tümce, eğer belirli bir kediden söz ediliyorsa (14a), belirsiz ya da herhangi bir kediden söz ediliyorsa (14b) biçiminde ifade edilmektedir.

- (14) a. The cat went under the table.
 b. A cat went under the table.

Belirli tanımlık için özel biçimin bulunmaması, belirlemenin (13)’teki gibi araçlarla yapılması sonucunu doğurur; ancak bu belirleyicilerin de bulunmadığı durumlarda bir sıfır belirleyicinin (\emptyset) ad öbeği içinde yer alması zorunludur:

- (15) a. \emptyset Kedi masanın altına girdi.
 b. Bir kedi masanın altına girdi.

(15a)’da gösterilen koşul, bir adın bir tümce içinde herhangi bir gerçek varlığa gönderim yapabildiğini sağlamaktadır. Özel adlar ise böyle bir belirleyici

¹ Belirleyici Öbeği Varsayımının Türkçe üzerinde yapılmış bir uygulaması için bkz. Tuğcu, Perihan. (2009). Türkçede Belirleyici Öbeği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dilbilim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

koşulunu gerektirmezler. Örneğin, bir özel ad olan *İstanbul* sözcüğünün özne olduğu (16a)'daki tümcenin düzgün, (16b)'nin ise tuhaf olmasının nedeni budur:

- (16) a. İstanbul çok güzel bir şehir.
b. #O İstanbul çok güzel bir şehir.

Kuşkusuz dünyada aynı özel adı taşıyan şehirler, kişiler bulunabilir. Örneğin Türkiye'de adı *Ereğli* olan yerler *Konya Ereğlisi*, *Karadeniz Ereğlisi* olarak daha da özelleştirilmiş adlarla adlandırılmaktadır. Bir sınıfta adı *Ayşe* olan iki öğrencinin bulunması durumunda ise karışıklığı önlemek için ya soyadlar ya da bu kişilere özgü bazı sıfatlar kullanılabilir. Ancak her durumda geçerli olan şey, özel adlandırmanın gerçek dünyadaki varlıklara gönderim yapmak için kullanılmasıdır. Tüm bunların ışığında üçüncü bir genelleme yapmak mümkündür:

- (III) Özel adlar, ad türü sözcüklerin gerçek dünyaya gönderim yapabilmek için karşılamak zorunda oldukları belirleyici gereksinimini, özel adlandırma süreciyle sağlayan birimlerdir. Yani özel adlar, belirli hale gelmiş (genel) adlardır.

Bu genellemeye paralel olarak, Frawley (1992: 70) tüm özel adların kısaltılmış birer belirli betimleme olduğunu belirtir. Yani, örneğin “üst kattaki komşunun kızı” gibi bir belirli betimlemenin yerine *Ayşe* gibi bir özel ad kullanılabilir. Hatta tüm özel adların böylesi bir dil ekonomisi sağlamak amacıyla kullanıldığı söylenebilir.

(III)'teki genellemeye karşın, kimi zaman özel adların da belirleyici işlevli sözcüklerde birlikte bulunduğu çeşitli kullanımlar görmek mümkündür. Cruse (2006)'dan hareketle şu örnekler verilebilir:

- (17) a. Sınıfta üç Ayşe var.
b. Kardeşim Ayşe bu yıl okula başladı.
c. Ah şu Ayşe...Her zaman ince düşüncelidir.

Ancak bu örneklerde belirleyici sözcükler (üç, şu, kardeşim) bu işlevlerinin dışında başka amaçlarla kullanılmaktadır. (17a)'da sınıfta aynı özel adı taşıyan üç kişi olduğu vurgulanırken, (17b)'de konuşucunun, sözü edilen kişinin kardeşi olduğu ve adının Ayşe olduğunu söylemek istediği görülmektedir. (17c)'de ise *şu* sadece söylemsel bir araç olarak kullanılmaktadır.

Burada önemle belirtilmesi gereken bir diğer nokta da özel adların aslında mantık ve anlambilim geleneğinde genel terimlerin (İng. general terms) karşıtı olan tekil terimler (İng. singular terms) kategorisinde yer alan bir alt tür olduğudur. Tüm tekil terimler nesnelere adlandırabilir ve onlara gönderim yapılabilir. (13)'teki örneklerin tümünde *kedi* bir genel terim olarak kullanılmış olmasına karşın belirleyiciler aracılığıyla bu genel terimler, tekil terimlere, yani gönderim yapılabilir hale dönüştürülmüştür. Bu bağlamda “elinde kitap olan adam” gibi bir anlatım da aslında bir tekil terimdir. (Lepore & Cumming 2009: 130).

Genel terimler ve tekil terimler arasındaki farklardan biri de sözdizim düzleminde gözlemlenmektedir. Genel terimler tümcelerde tekil terimlerle kendilerine

gönderim yapılan varlıkların özelliklerini belirtirler. Örneğin (18)'de *Ayşe* özel adıyla kendisine gönderim yapılan varlığın bir öğrenci olduğu, bir başka deyişle bu varlığın ÖĞRENCİ kümesinin bir elemanı olduğu ve dolayısıyla bu kümedeki yer alabilme koşulu olan özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir:

(18) *Ayşe* bir öğrencidir.

Matematiksel simgelerle göstermek gerekirse (18) şöyle bir bağıntıyı ifade etmektedir:

(19) $ayşe \in \text{ÖĞRENCİ}$ ($a \in \text{Ö}$)²

Buna karşın tekil terimlerin ve dolayısıyla özel adların yüklem konumunda bulunması belirli kısıtlılıklar çerçevesinde mümkündür. Özel ad olarak kullanımı yaygın olan *ayşe* gibi bir sözcüğün yüklem konumunda bulunduğu durumlarda artık bu özel ad gönderimsiz bir hale gelir ve dolayısıyla bir genel terime dönüşür. Sözelimi,

(20) En sevdiğim kadın adı *Ayşe*'dir.

cümlesindeki *ayşe*, dünyadaki herhangi bir varlığa gönderim yapmamaktadır; bir başka deyişle buradaki *ayşe*, herhangi bir kadının adı değildir. “En sevdiğim kadın adı” bir belirli betimlemedir ve “*Ayşe*'dir” ile bu belirli betimleme arasında gönderimsel bir denklik bulunmaktadır. Bunu, bu tür tümcelerde özne ve yüklem yer değiştirmesi durumunda tümcenin doğruluk değerinin değişmemesiyle görmek mümkündür:

(21) *Ayşe*, en sevdiğim kadın adıdır.

Bu örnek bir tekil terimin ya da onun özel bir türü olan özel adların bir tümcede yüklem olabilmesi için özne ve yüklem eş-gönderimli olması gerektiğini göstermektedir. Bunu (22)'deki cümle ile açıklamak da mümkündür:

(22) *Ayşe*, sevdiğim bir kadın adıdır.

Bu cümle, (18)'deki cümleden, bir varlığın bir kümenin elemanı olduğunu ifade etmesi bakımından farksızdır. (22)'deki konuşucu için geçerli olan bir SEVDİĞİM KADIN ADLARI kümesi vardır ve “*ayşe*” adı bu kümenin elemanlarından biridir. Bu cümlede “*ayşe*” ile gerçek dünyada var olan bir ada gönderim yapılmaktadır ama SEVDİĞİM KADIN ADLARI bir küme adı olduğundan gönderimsizdir; bu nedenle bu ikisi arasında bir eş-gönderimden söz edilemez. ((21)'de de “*ayşe*” bir küme değildir, KADINADLARI gibi bir kümenin elemanıdır ama “en sevdiğim kadın adı” da aynı şekilde KADIN ADLARI kümesinin elemanıdır. Yani hem “*ayşe*” hem de “en sevdiğim kadın adı” gönderimli hale gelmiştir ve bu ikisi arasında bir eş-gönderimlilik bulunmaktadır. Ancak burada şu noktaya dikkat çekmek gerekir: “en sevdiğim kadın adı” ifadesi de aslında bir küme adı olarak görülebilir ve bu küme tek

² Matematikte küme adları büyük harflerle, elemanlar ise küçük harflerle gösterilmektedir. Burada hem küme hem de eleman adları, ilgili sözcüklerin ilk harfleri ile simgelenmiştir. (y.n.)

elemanlı (singleton) bir kümedir. Bu çıkarım, “en sevdiğim” ifadesindeki *en* sözcüğünden kaynaklanmakla birlikte Türkçede zaman zaman bu tür derecelendirme yapılarında kümenin birden fazla elemandan oluşabileceği, “en sevdiğim kadın adlarından biri” gibi bir ifadenin varlığı ile anlaşılmaktadır. O halde (21)’deki eş-gönderimliliğin ancak ve ancak yüklemleyici biriminin adlandırdığı kümenin tek elemanlı olması ile mümkün olduğu söylenebilir.

Bu açıklamalardan sonra yeniden (20)’ye dönülürse, burada şöyle bir ilişki olduğu görülür: *Ayşe* sözcüğü, bir kadın adı olarak öncelikle KADIN ADLARI gibi bir kümenin elemanıdır. Yüklem konumunda yer alan *ayşe* ile bu kümeden söz edilmektedir. İkincisi, özne konumundaki “en sevdiğim kadın adı” ifadesi de aslında SEVDİĞİM KADIN ADLARI kümesinin bir elemanına gönderim yapmaktadır ve bu küme KADIN ADLARI kümesinin alt kümesidir:

$$(23) \text{SEVDİĞİM KADIN ADLARI(S)} \subset \text{KADIN ADLARI (K)}$$

Bu durumda *ayşe* S kümesinin bir elemanıdır ve bir alt küme elemanı aynı zamanda üst kümenin de elemanı olduğundan, *ayşe* K kümesinin de elemanıdır:

$$(24) a \in S \text{ ve } a \in K$$

(20) gibi cümlelerde özne ve yüklem konumundaki birimlerin yer değiştirebilir olmasının nedeni (24)’te gösterilen gerektirim ilişkidir. Sonuçta, *ayşe* gibi bir özel adın yüklemleyici olabilmesi bu gönderimsel gerektirimin sağlanması ile mümkündür. Oysa bir genel adın yüklemleyici olabilmesi için böyle bir koşul bulunmamaktadır.

Son olarak, (I) nolu genellemeye dönülecek olursa, bu genellemenin özel ve genel adlar arasındaki dil bilgisel davranışı ayarştıran bir başka yönünün daha olduğu görülür. Hatırlanacağı üzere özel adlar, gerçek dünyadaki varlıkların adlarıdır; bir başka deyişle bir özel adın anlamı, dünyada bu adı taşıyan varlıktır (Bayırlı 2019: 5). Genel adlar ise ortak özellikleri nedeniyle bir araya gelmiş varlık kümelerinin adlarıdır. Yani aslında genel adlar varlıkları değil bu varlıkların özelliklerini ifade eder. Örneğin;

$$(25) \text{Ali bir müzisyendir.}$$

cümlesindeki *müzisyen* genel adı, herhangi bir varlığı müzisyen yapan özelliklerin toplamını ifade eder. Bu noktada, genel ve özel adların sıfatlarla nitelendiği durumlardaki bir farka da dikkat çekmek gerekir. Bu, iki adlandırma türü arasındaki küme /eleman olma farkıdır. Sözgelimi,

$$(26) \#sıvı \text{ su}$$

ifadesindeki tuhafılık, *su* genel adının, zaten bu genel adı taşıyan varlıkların sahip olması gereken “sıvılık” özelliğini kapsıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Oysa (27)’nin normal olması, *sıcak* olma özelliğinin suyu tanımlayan bir özellik olmamasına bağlıdır:

$$(27) \text{sıcak su}$$

Genel adlar niteleme sıfatlarıyla nitelendiklerinde, genel adın adlandırdığı küme daraltılmış olur. Bir başka deyişle bir genel adın sıfatla nitelenmesi durumunda, genel adın adlandırdığı kümenin bir alt kümesinden söz edilir. Örneğin, *büyük ev* ifadesinde, EV kümesinin bir alt kümesi olan BÜYÜK EV kümesine gönderim yapılmaktadır. Burada söz konusu olan ilişkinin alt küme ilişkisi olmasının nedeni, büyük olma durumunun görel olarak EV kümesi içinde geçerli olmasıdır. Sözü edilen büyük ev, başka bir küme içinde, örneğin ARSA kümesi içinde küçük kabul edilebilir. Yani büyük ev, evler içinde büyük olandır. Bu durumda genel adları niteleyen sıfatların bir sınırlama işlevinde olduğu söylenebilir. Ancak bilindiği gibi Türkçede genel adlar, sıfatlar dışında genel adlarla da nitelenebilir:

(28) Ağaç ev

Bir ağaçta konumlandırılan evler için kullanıldığını varsayacağımız bu ifadede geçerli olan ilişki bir kesişim ilişkisidir. Ağaç ev, hem ağaç hem de ev olan bir şeye gönderim yapmakta ve AĞAÇ kümesi ile EV kümesinin kesişiminde yer almaktadır. Buradaki *ağaç* sözcüğü aslında bir genel addir; ancak bu adı taşıyan kümenin elemanlarının sahip olması gereken özelliklerden bir bölümü, bu niteleme ilişkisinde aktifleşmiş ve bu sayede bir genel ad, sıfat olarak kullanılabilmiştir. Oysa özel adlar için böyle bir şey mümkün değildir. Normal koşullarda bir özel ad, niteleme sıfatı olarak kullanılamaz:

(29) #Ayşe öğrenci (nasıl öğrenci? Hangi öğrenci)

Böyle bir sözdizimsel yapıdaki özel ad, sadece yüklemi *öğrenci* olan cümlelerin öznesi olarak okunur. (30)'daki kullanımın ise aslında bir niteleme olmadığı, bir özel adın, ait olduğu kümenin adı ile kullanıldığı gözlemlenebilir:

(30) Ayşe öğretmen (kim ? Hangi öğretmen?)

Burada özel ad, genel adı nitelermekte, onunla ilgili bir belirleme yapmaktadır. Çünkü, hatırlanacağı üzere özel adlar zaten bu belirleme özellikleri nedeniyle genel adlardan ayrışır. Bir özel adın bir niteleme sıfatı aldığı durumlarda ise iki olasılıktan söz edilebilir. (31)'de bu iki olasılık gösterilmektedir:

(31) Öğretmen sarı saçlı Ayşe'yi çağırıldı.

Bu cümle, aynı sınıfta bulunan ve Ayşe olan birden fazla öğrenciyi ayırt etmek için kullanılmış olabileceği gibi, kendisinden söz edilen Ayşe hakkında ek bir bilgi de veriliyor olabilir. İlk durumda bir sınıfta ADI AYŞE OLAN öğrenciler kümesinin bir elemanı belirlenmiş olmaktadır. İkinci durumda ise, genel adlarda olduğundan farklı olarak bir sınırlamadan söz edilemez; çünkü bu durumda sınırlanacak bir küme söz konusu değildir.

3. Sonuç

Ad kategorisinde yer alan sözcükler için yapılan sınıflamalardan biri olan özel ve genel ayrımı, bu çalışmada gösterildiği gibi aslında bu adlarla adlandırılan varlıkların özelliklerinden kaynaklanmamaktadır. Dil dışı dünyada yer alan

şeylerin, dil ve dilbilgisi sistemi üzerinde etkili olması da zaten beklendik bir durum olmamalıdır. Dil, en geniş anlamıyla “dünya”dan söz etmek için kullanılır ve buradaki dünya, dil tarafından kendisine gönderimde bulunulan dünyadır. Dillerdeki ad kategorisi, dünyadaki varlıkları adlandırarak onlardan söz edebilmeyi, anlambilimsel terimle onlara gönderim yapabilmeyi sağlar. Ancak dünyadaki varlıklara verilen adlar, bu varlıkların, ortak özelliklere bağlı olarak insan bilişindeki kategorize edilmiş biçimini, yani kümeleri adlandırır. Dünyadaki her bir tekil varlığa, örneğin tüm kalemlerin her birine, tüm kedilerin her birine ayrı bir ad vermek hiç değilse pratikte mümkün değildir. Böylesi bir “özel adlandırma” insan merkezli bir tutumla, ancak benzerlerinden ayırt ederek gönderimde bulunmak istenen varlıklar için söz konusu olabilir ve bu durumda özel adlar kategorisi oluşmuş olur.

Bu çalışmada temel olarak, adların dilsel, dilbilgisel ve anlamsal doğalarının, onları “genel” ya da “özel” yapan özelliklere sahip olmadığı, genel ya da özel olan şeyin *adlandırma* ve bu adlandırma ile yapılan gönderimin biçimi olduğu gösterilmiştir. Doğadaki diğer tüm sistemler gibi doğanın ürettiği bir sistem olan dilin de işleyişi en soyut ve formal düzlemde matematiksel yasalarla gerçekleşmektedir. Bu nedenle dil sisteminin birimleri ve işleyişi hakkında matematiksel ilke, kavram ve yasaların son derece yetkin bir açıklayıcı olduğu söylenebilir. Özel ve genel ad ayrımı, bu çerçevede kümeler ve kümelerin elemanları arasındaki ilişki ve ayırım çerçevesinde ele alınmıştır. Böyle bir yaklaşımın, diğer geleneksel yaklaşımlara oranla belirsizlikten daha uzak ve önemlisi de kendisinden yeni bilgiler üretmeye daha uygun olduğu düşünülmektedir.

4. Kaynakça

- ABNEY, Steven P. (1987). *The English noun phrase in its sentential aspect*. Doctoral dissertation. USA: Massachusetts Institute of Technology.
- BAYIRLI, İsa Kerem (2019). *Türkçede Anlam Yasaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- CRUSE, Alan (2006). *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. UK: Edinburgh University.
- DEKKER, Paul; ZIMMERMANN, Thomas Ede (2016). “Reference”. *The Cambridge Handbook of Formal Semantics*. (Edt. Maria Aloni ve Paul Dekker). USA: Cambridge University, 173-205.
- FRAWLEY, William (1992). *Linguistics Semantics*. USA: Routledge.
- GENCAN, Tahir Nejat (1974). *Dilbilgisi*. İstanbul: Kanaat.
- GODDARD, Cliff (1995). “Who are we? The natural semantics of pronouns” *Language Sciences*, 17/1: 99-121.
- HANKS, Peter (2009). “Recent Work on Propositions”. *Philosophy Compass*, 4/3: 469–486.
- KARAAĞAÇ, Günay (2013). *Dilbilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- KARATAŞ, Mustafa (2019). *Her Yönüyle Türk Dili*. Kayseri: Kimlik.
- KORKMAZ, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- KRATZER, Angelika (1986). “Stage-level and individual-level predicates”. *University of Massachusetts Occasional Papers in Linguistics*, 12/1: 1-75.
- KURGUN, Levent (2010). “Özel Ad – Cins Ad Hakkında”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. 7/2: 102-110.
- MURPHY, M. Lynne (2010). *Lexical Meaning*. USA: Cambridge

LEE, EunHee (2023). *An Introduction to Lexical Semantics. A Formal Approach to Word Meaning and Its Composition*. UK: Routledge.

LEPORE, Ernest; CUMMING, Sam (2009). *Meaning and argument: an introduction to logic through language*. UK: John Wiley and Sons.

RIEMER Nick (2010). *Introducing Semantics*. UK: Cambridge University.